

## FOLKLOR VE FOLKLORİSTİK KAVRAMLARI ÇERÇEVESİNDE SOVYET FOLKLORUNUN OLUŞUMU\*

### The Development of Soviet Folklore within the Framework of The Terms Folklore and Folkloristic

Dr. Yerke ÖZER\*\*

#### ÖZ

Rus folklor tarihinde folklor veya “folklor” teriminin ortaya çıkmasından önce kullanılan “sözlü sanat” çalışmaları “devrim öncesi dönem” ve “Sovyet folkloru” olarak ikiye ayrılır. Rusya’da folklor ve folklorun yaratıcısı olan halka ilgi XVIII. yüzyıldan itibaren görülmeye başlar. Batı Avrupa’daki halkların bilincinde yaşanan değişimler Rusya’ya yayılır. “Halk”, “halkçılık”, “ulus”, “milliyetçilik” ve özellikle Herder’in “halk ruhu” kavramı, ardından Ossian’ın şiirlerinin Rusya’da büyük ilgi görmesi, kültür taşıyıcıları olarak halka olan ilgiyi artırır. Folklor akademik ilgi ise 1840 ve 1850’li yıllarda Rus folklor tarihinde Grimm Kardeşlerin takipçisi olarak bilinen ve Rusya’da ilk folklor kürsüsünü açan mitolog M. Buslayev ile başlar. Rusya’da yürütülen folklor araştırmalarında, alanın genişliği, araştırmacıların herhangi bir siyasi baskıya maruz kalmadan yaptıkları çok yönlü, karşılaştırmalı araştırmalar, Avrupa’da yürütülen folklor çalışmalarının yakından takip edilmesi, bu bilimdeki farklı metodların, farklı akımların ortaya çıkmasını sağlar. Sovyet dönemi folkloru olarak adlandırılan dönemin başlangıcı 1917 Ekim Devrimi kabul edilir. Ancak Çarlık Rusya’nın devrimden önceki milliyetler politikasına benzer bir bakış açısı örtük bir biçimde bu çalışmaları yapılandırır. Sovyet folklorunun temel ilkelere ise 1930’lu yıllardan itibaren belirgin hâle gelir. Bu çerçevede öncelikle folklorun temel unsurları folklor (araştırma materyali) ve folkloristik (folkloru inceleyen disiplin) terimlerinin ayırımı yapılarak tasnif edilmeye çalışılmıştır. Ekim Devrimi’ni takip eden ilk on yılda pek çok kurum varlığını sürdürmeye devam etmiş ve folklor çalışmaları için gerekli koşulları zor da olsa sağlamıştır. 1920’lerde Devrim nedeniyle hayatın her alanında yaşanan köklü siyasi değişiklikler sırasında folklor çalışmalarının devam etmesinde özellikle Y.M. Sokolov’un katkısı büyüktür. Rusya’da yayımlanan ilk folklor ders kitabı olan *Rus Folkloru*’nun yazarı, I. Sovyet Yazarları Kurultayı’nın folklor danışmanı, Sovyet döneminde ilk Folklor kürsüsünü kuran Y.M. Sokolov aynı zamanda akademik dünya ile siyaset arasında bir köprü kurmaya çalışmıştır. Sovyet yönetimi folklorun “kitlelere etki edecek” bir araç olarak folklor içeriğini ve çalışma prensiplerini köklü bir şekilde değiştirmiştir. Yeni folklor ürünlerinin niteliği “Biçim olarak geleneksel, içerik olarak yeni.” söylemiyle ifade edilmiştir. Özellikle sözlü halk sanatının Sovyet ideolojisini yaygınlaştırmak amacı ile kullanılması yirmi yıl içerisinde yeni folklor içeriklerinin ortaya çıkmasını sağlar. Folklorun halk kitlelerini etkileyebilen ve yönlendirebilen özelliği sosyalist toplumun ve Stalin kültürünün güçlendirilmesi amacı ile kullanıldığı görülmüştür. Her şeye rağmen bir dönemi yansıtan folklorun içeriğini oluşturan ve Stalin’in ölümüne kadar gelişmeye devam eden Sovyet folkloru dönemi, diğer yandan Rus folklorunun çalışmalarının gerileme dönemi olarak kabul edilir. Dolayısıyla folklor ve folklor ürünleri yeniden hâkim ideolojiye göre tanımlanır. Sovyet Yazarlar Birliğinin toplantısında folklor ve folklor ürünlerinin Sovyet toplumu için hangi işlevleri üstlenmesi gerektiği tartışılır ve bu tartışmalar ışığında folklor çalışmalarının yöntemi belirlenir. Bu dönemde hem folklor kavramı hem folklor ürünleri hem de folklor çalışmaları Sovyet ideolojisine göre yeni bir içerik kazanır.

#### Anahtar Kelimeler

Sokolov, folklor, Sovyetler Birliği, folkloristik.

#### ABSTRACT

The “verbal art” works which was used prior to the emergence of folklore or the term “folklore” in Russian folklore history is divided into two as “pre-revolution period” and “Soviet folklore”. The interest in folklore in Russia and the people who are viewed as its creator was first started to be seen in the 18th century. The changes occurring in the consciousness of the European peoples expand to Russia. The great interest in the terms “people”, “populism”, “nation”, “nationalism” and especially the “people’s soul” term of Herder followed by Ossian’s poems in Russia, increases attention towards the people who are the conveyers of culture. Academic attention to folklore starts during the 1840s and 1850s with the mythologist M. Buslayev who in the history of Russian folklore is seen as the follower of Grimm Brothers and who established the first folklore professorship in Russia. The breadth of the field of folklore research carried out in Russia, the versatile and comparative

\* Geliş tarihi: 11 Ağustos 2022 - Kabul tarihi: 04 Aralık 2022

Özer, Yerke. “Folklor ve Folkloristik Kavramları Çerçevesinde Sovyet Folklorunun Oluşumu” *Milli Folklor* 136 (Kış 2022): 37-47

\*\* yerkeoz@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-0895-6221.

research conducted by researchers without being exposed to any political pressure, the close follow-up of folklore studies carried out in Europe provide the emergence of different methods and different trends in this discipline. The 1917 October Revolution is accepted as the beginning date of the period called Soviet era folklore. However, a perspective similar to the nations policy of pre-revolution Tsarist Russia implicitly structures these studies. The basic principles of Soviet folklore, on the other hand, have become evident since the 1930s. In this framework, first of all, the basic elements of folklore have been tried to be classified by distinguishing the terms folklore (research material) and folkloristics (discipline that studies folklore). In the first decade following the October Revolution, many institutions continued to exist and provided the necessary conditions for folklore studies, albeit with difficulty. During the radical political changes in all areas of life due to the Revolution in the 1920s, especially Y.M. Sokolov's contribution is great. Author of Russian Folklore, which is the first folklore textbook published in Russia, folklore consultant of the First Congress of Soviet Authors, Y.M. Sokolov also tried to build a bridge between the academic world and politics. The Soviet administration radically changed the content and working principles of folklore as a tool to "affect the masses". The nature of new folklore products is "traditional in form, new in content." expressed in words. In particular, the use of oral folk art to spread the Soviet ideology provides the emergence of new folklore contents within twenty years. It has been observed that the feature of folklore that can influence and direct the masses of the people is used to strengthen the socialist society and the cult of Stalin. Despite everything, the Soviet folklore period, which constitutes the content of folklore reflecting a period and continued to develop until the death of Stalin, is considered as the decline period of the studies of Russian folklore. Therefore, folklore and folklore products are redefined according to the dominant ideology. At the meeting of the Union of Soviet Authors, the functions of folklore and folklore products for the Soviet society are discussed and the method of folklore studies is determined in the light of these discussions. In this period, both the concept of folklore, folklore products and folklore studies gain a new content according to the Soviet ideology.

**Keywords**

Sokolov, folklore, Soviet Union, folkloristic.

**Giriş**

Folklor kavramı veya bu terimin ortaya çıktığı 1845 yılına kadar kullanılan "halk sanatı", "sözlü sanat" (*slovesnost*) folklorun bir bilim dalı hâline gelmeden önce Rusya'nın siyasi ve edebî hayatında yer almıştır. Folklor kavramının içeriği ise folklor araştırmaları tarihi boyunca yenilenmekteydi. XVIII. yüzyılın sonu XIX. yüzyılın başı Avrupa halklarının bilincinde yaşanan değişimler, Fransız devriminin etkisiyle şekillenmeye başlayan "halk", "halkçılık", "ulus" gibi kavramlar, Rusya'da Montesquieu'nin öğretileri (çev. 1764), Herder'in "halk ruhu" kavramı (çev. 1829), Rousseau'nun halk hayatına olan bakışı (çev. 1787) Fransız - Rus savaşından sonra ortaya çıkan milliyetçilik, Ossian şiirleri (çev. 1788) ve bu şiirlerin Rusya'da büyük ilgi görmesi kültür taşıyıcıları olarak halka ilgiyi artırmıştı. Rusya'da folklorun (o dönemin adı ile "sözlü sanat" anlamında gelen "*slovesnost*") önemini belirten ilk isim edebiyatçı, Rus Akademisi başkanı A.S Şişkov olmuştur. Eski Rus dilini, geleneklerini ve halk edebiyatını küçümseyen Rusya'nın eğitilmiş sınıfını eleştiren A.S.Şişkov, şehrin ve halkın ruhunu barındıran, geçmişle bağını koparmayan "köylü" kavramını öne çıkarır. A.S. Şişkov, 1811 yılında yayınlanan "Sözlü Sanat Üzerine Sohbetler" adlı eserinde folklorun, halk bilincinin, halk ruhunun ve halk yaşamının özü, masalları, kahramanlık destanlarını, halk şarkılarını, atasözleri ve deyimlerini ise folklor metinleri olarak tanımlar. (Şişkov 1811:77)

Folklorun bilimsel yaklaşım 1840 ve 1850'li yıllarda Rus folklor tarihinde Grimm Kardeşlerin takipçisi olarak bilinen ve Rusya'da ilk folklor kürsüsünü açan mitolog M. Buslayev ile başlamıştır. "Folklor" teriminin 1846 yılında ortaya çıkmasından önce halk kültürünü inceleyen bilim dalı olarak etnografyaydı ve folklor doğal olarak bu bilim dalının bir parçasıydı. Rusya'da yayınlanan ilk ve en dönemin en kapsamlı folklor tarihi araştırmaları olan dört ciltlik eserin başlığının "Rus Etnografya Tarihi" (1890-1892) olmasının sebebi budur. Folklorun etnografya çatısı altında araştırılması ve folklorun etnografya ile eşanlamli kullanımı Y.M. Sokolov'un 1931 yılındaki bildirisine dek devam

etmiştir. 1890 yılından itibaren etnografyada kullanılan “*slovesnost*” terimi yerine “folklor” terimi de kullanıma girmiştir. Bu teriminin tanımı ve içeriği ile ilgili ilk yazı 1890 yılında çıkmaya başlayan “*Jivaya Starina*” (Yaşayan Antikite)<sup>1</sup> dergisinin ilk sayısında, derginin redaktörü V.İ. Lamanski tarafından yazılmıştır. “Rusya’nın kapsamlı folklor çalışmaları antropolog, dilbilimciler, tarihçiler, arkeolog, etnolog, etnograf; Fin, Moğol, Türk, Tatar, Kafkas dilleri ve halkları uzmanları; ayrıca Rus Slav, Germen ve Arabistlerin ortak çalışmasını gerekli kılmaktadır. Rusya’nın gelecekte yapılacak sistematik etnografik/folklorik çalışmaları için, Rusya sınırları ve sınırları dışında tarih boyunca yaşayan ve yaşamış olan halkların özellikleri, dinî gelenekleri, gündelik yaşama ait özellikleri ve Rus halkıyla karşılıklı etkileşimleri de ele alınmalıdır. Bu çalışmalar yalnızca Rusya ile sınırlı kalmamalı, Orta Asya, Çin, İran, Türkiye ve Avrupa’daki Slav halklarını da kapsmalıdır. Folklor bilimi her ne kadar etnografik materyal ile çalışılmış olsa da bireysel olmayan, bütün insanlığa, her halka ait (böyle ifade edilebiliyorsa) olan, ortaya çıkışından itibaren ortak insanlık kültürünün tarihini oluşturmaya çalışır. Etnografya ve etnoloji gibi bilimler halkların, ırkların ve kabilelerin özelliklerini sınıflandırırken ırk ve kabile ayırımı gözetmeksizin folklor insanlığın gelişimini araştırır farklı özelliklerini birleştirir ve karşılaştırır”. (Lamanski 1890: xxxvii)

Folklor çalışmalarındaki alanının genişliği, herhangi bir siyasi baskıya maruz kalmadan çok yönlü araştırmalar bu bilimde “Mitoloji Okulu”, (Grimm Kardeşler) “Ödünçlenme/Göç Okulu” (T.Benfey), “Tarihi-Coğrafi Fin Okulu”, (J.Krohn. A.Aarne), “Tarihi Okul” (V. F. Miller) gibi farklı akımların ortaya çıkmasını ve bu bilimin gelişmesini sağlamıştır. Çalışmaların büyük kısmı 1860 yılından önce yapıldığı gibi bağımsız araştırmacılar tarafından değil, Folklor Merkezi, Rusya Coğrafya Kurumu bünyesindeki Masal Komisyonu, Coğrafya Enstitüsü, Rus Maddi Kültür Tarihi Akademisi, Doğu ve Batı Diller ve Edebiyatları Enstitüsü, Sanat Tarihi Enstitüsü, Moskova’da bulunan Doğal Bilimler, Antropoloji ve Etnografya Severler Topluluğu, Rus Devlet Akademisi Maddi Tarih ve Etnoloji Bölümü gibi resmî akademik kurumların bünyesinde sürdürülmüştür.

### **Sovyet Folkloru Kavramının Oluşumu**

1917 Ekim Sosyalist Devrimi her alanda olduğu gibi folklor çalışmaları alanında da büyük değişimlere sebep olmuştur. Devrimi takip eden ilk on yıl boyunca pek çok kurum varlığını sürdürmeye devam etmiştir ve bu folklor çalışmaları için gerekli koşulları (kurumlar dâhilinde) sağlamaktaydı. Folklor çalışmalarında siyasi değişikliklere rağmen Devrim öncesinde uygulanan bilimsel metotlar kullanılmaya devam edilmiştir. Partinin 1930’ların sonuna kadar bu alana çok fazla müdahale etmemesinin sebebi “folklor” kavramının ve uygulama biçimin yeni yönetimdeki belirsizliği olmuştur. Kitlelerin edebiyat yolu ile etkileme fikrinin temeli ilk kez V.İ. Lenin’in 1901 yılına “İskra” gazetesinde yer alan “Nereden Başlamalı” adlı yazısında geçmektedir. Devrim çağrısı niteliğindeki bu yazıda Lenin ilk kez edebiyatın “siyasetin hizmetinde” kullanılabileceğini, halkın eylemleri, bilinci üzerindeki tesirinden bahseder. Edebiyat (türü ne olursa olsun) her şeyden önce bir araçtı. (Lenin, 1967) G. Solomon’un (1868-1934) 1931 yılında Paris’te yayınlanan “Lenin ve Ailesi” adlı eserinde Lenin’in Devrim öncesine ait olanla ilgili şu sözlerine yer verir. “Yık, vur, vur ve yok et”, “Kırılan zaten gereksizdir, sağlam kalan yararımızdır...””, “var olan her şey artık eskimiştir ve çürümüştür, çürümüş olan ise yok edilmelidir”. (Solomon 1991:49) Devrim öncesine ait olan “eskimiş ve çürümüşün yok edilmesi” yaklaşımı Devrim sonrası folklor araştırmalarına yeni yön vermiştir. Sosyalizm fikri, işçi sınıfının yüceltilmesi, üst sınıfa hizmet yerine işçi sınıfına hizmet fikri, devrim fikri “Sovyet” kavramını oluşturmuştu.

1920’lerde yaşanan köklü siyasi değişiklikler sırasında Devrim öncesi döneme dayanan etnografya ve folklor çalışmalarının devam etmesinde, “Sovyet Folkloru” kavramını oluşturan Y.M. Sokolov’un katkısı büyüktür. 1905 yılından itibaren folklor alanında çok aktif olarak yer alan Y.M. Sokolov, Devrim sonrası dönemde derleme ve araştırma çalışmalarının büyük önem kazandığını belirtir ve masal anlatıcılarının, destan anlatıcılarının ve sözlü kültür taşıyıcılarının devlet tarafından desteklenmesi gerektiğine dikkat çeker. İleride yaşanabilecek siyasi değişimler sırasında folklor çalışmalarının hükümet tarafından desteklenmeme ihtimaline Y.M. Sokolov yeni çıkış yolları arayışına girer ve meslektaşlarına “Gerektiğinde birleşerek, anlaşmalı ortak çalışmalar yürütmeliyiz” çağrısında bulunur. “Yeni yönetim bize folklor çalışmalarının yürütülmeye değmeyeceğini, yakın zamanda bize bir fayda sağlayamayacağını düşünebilir, fakat biz ilmî bir ahlaka sahibiz ve gelecek nesiller karşısında sorumluluğumuz vardır, gelecek nesil bize bu kadar çalkantılı bir dönemde yaşamış olmanıza rağmen tarih açısından önemli olan ve toplanması gereken materyallerin neden toplanmadığını sorabilir”. (Sokolov 1926:113). Y.M. Sokolov bu ifadeleri ile folklor çalışmalarının her türlü şartlara uyum sağlayabileceğinin sinyalini verir. Devrim sonrası yaşanabilecek zorlukları öngören diğer isim de M. Gorki olmuştur. M. Gorki, 1917-1918 yılları arasında “*Novaya Jızn*” (Yeni Hayat) gazetesinde yayınlanan bir dizi köşe yazısında “devrim” ile ilgili görüşlerine yer verir. M. Gorki’ye göre Rus toplumu devrime hazır değildi ve bu değişimin Rus kültürünün kuşaklar boyunca biriktirdiği maddi, ruhani, entelektüel ve sanatsal değerlerin yok edilecekti ve ülkede iyi olan her şeyin imhası bilinçli bir şekilde gerçekleştirilecekti. (Gorki 1994)<sup>2</sup>

Y.M. Sokolov’un 1923 yılında Rus Devlet Akademisi bünyesinde kurduğu Folklor Bölümü çalışmaları sayesinde dönemin son en verimli devresi yaşanmıştır. Y.M. Sokolov’un yürüttüğü ve üç yıl süren “Rıbnikov ve Gilferdin’in İzinde” adlı projesi folklor çalışmalarında önemli bir yere sahipti. 70 yıl önce P.N. Rıbnikov ve A.F.Gilferding çok ses getiren kahramanlık destanları derlemesi ve Devrim öncesi kahramanlık destanları üzerine yapılan araştırmaları başlatmıştı. Y.M. Sokolov, 70 yıl sonra aynı bölgede derleme yaparak, kahramanlık destanlarının/halk şiirinin ve dinî şiirlerin uğradığı değişikliği izlemeyi amaçlamıştı. Bu çalışma sonucunda Rusya’da destan yaratma ve söyleme geleneğinin ortadan kalkmadığı, sadece halk şiiri ve destanı değil, folklorun neredeyse tüm türlerinin yaşamaya devam ettiği görülmüştü. Bu şekilde kahramanlık destanları yeniden folklor araştırmalarının merkezine yerleşmiş oldu.

#### **Yeni dönemde “Folklor” teriminin içeriği.**

Y.M. Sokolov’un 1926 yılında “*Hudojestvenny Folklor*” (“Edebî Folklor”) dergisinde yayımlanan “Rus Folklor Araştırmalarının Sıradaki Görevleri” (*Oçeredniye Zadaçi İzuçeniya Russkogo Folkloru*) başlıklı giriş yazısında Devrim öncesi bilim dünyasında kullanılan “halk sözlü sanatı”, “halk şiiri”, “sözlü sanat” ve “folklor” terimlerini karşılaştırarak, yeni folklor araştırmalarında “folklor” teriminin kullanılmasını önerir. Sokolov’a göre “folklor” teriminden önce kullanılan Rus kökenli terimler belleklerde “Rusya ile sınırlı” kavramı korumaktaydı ve araştırma alanını sınırlandırmaktaydı. Bu yazıda ayrıca “folklor (araştırma materyali)” ve “folkloristik” (folkloru inceleyen disiplin) terimlerinin ayırımı da yapılmıştır. (Sokolov 1926: 6). “*Hudojestvenny Folklor*” dergisinin bu sayısında ayrıca, folklor biliminin sanatsal (B.M.Sokolov), sosyolojik (K.N.Piksanov), etnolojik (V.G. Bogoraz-Tan) yönlerinin, yazılı edebiyatı ve sözlü halk sanatı arasındaki etkileşimini (İN.Rozanov) ele alan makalelere de yer verilmiştir. Diğer yandan, Avrupa’da yapılan folklor çalışmalarını yakından takip eden ve devrim öncesi yaklaşımları sürdüren son yayın olmuştur.

Folklor teriminin içeriği ile ilgili diğer görüşler E.G. Kagarov'un "Folklor Nedir?" adlı makalesinde yer alır. Kaganov, Batı bilimindeki tanımını vererek folklor biliminin bir yandan edebiyat bilimi, diğer yandan kültür tarihi ve sosyoloji ile kesiştiğini söyler. Diğer kesişme noktalarını ise hem edebiyat hem folklor bilimi alanına yakın olan dilbilim, ayrıca kültür tarihini daha iyi anlamamızı sağlayan etnografya ile ilişkilendirir. (Kagarov 1929:3).

1890 yılında başlayan ve 1920'lerin ortasına kadar devam eden folklor çalışmaları, bu çalışmalarının yalnızca bilimsel çerçeveye sınırlı kalmayarak gündelik hayatın bir parçası hâline gelmesi, halk içinde sözlü sanat taşıyıcılarının var olması ve sanatlarını aktif bir şekilde icra etmeleri, bu disiplini halk kitlelerini "yönetebilen" ve "yönlendirebilen" disiplin hâline getirmiştir. Edebiyat tarihçisi D.S. Lihaçev, folklorun diğer disiplinler arasındaki yerinden şöyle söz eder: "folklor- halk sanatının inceleyen bilim dalı olarak diğer bilim dalları arasında özel bir yere sahiptir çünkü özelliği gereği kendiliğinden popülerdir. Bu ürünlerin yaratılma ve yaygınlaşma sürecinde geniş kitleler yer alır. Folklor araştırmaları, insanlara kendi topraklarını sevmeyi, kendi halkına ait olanı sevmeyi (ve yalnızca kendi halkına ait olanı değil) öğretir, insanların bu konuya ilgi duymasını ve kültürel seviyesini yükseltmeyi öğretir. Folklor materyali olabilecek şeyler saymakla bitmez; büyükannelerin sandığından çıkarlar, çatı katında unutulmuş eski objeler, eski gazete sayfaları, dilek ağaçları... Derleme çalışmalarına, alan çalışmalarına her yaşta insanın dâhil edilmesi, başlı başına vatanperver bir özellik taşıyor ve o bölgede ruhani kültürün kalınmasını sağlar"... "müzelerde veya depolarda saklanan, korunan maddi kültür ve kültürel anıtlar o materyaller hakkında bilgiler içermezse, uygulama, yeniden canlandırma çalışmaları yapılmazsa bu materyaller hareketsiz kalır ve hayatla olan ilişkileri kesilir. Uygulanan 'kültür' 'işe yarayan ve çalışan' kültürdür". (Lihaçov 2000:159)

Güçlenmeye başlayan Stalin rejimi ise folklorun "eğitebilen" özelliğinin farkına varmaya başlamıştı. Yeni Sovyet neslin yetiştirilmesi için folklorun bu eğitici fonksiyonunu kullanmayı amaçladı fakat yeni bir kültürün oluşturulması için öncelikli olarak devrim öncesi tüm etnografya ve folklor çalışma merkezlerin "Sovyet karşıtı özelliklerinden" arındırılması gerekiyordu. Tarih bilimci S.O. Shmit, 1920'lerde başlayan kültür çalışmalarının yok edilme sebebini şöyle açıklıyordu. "Folklor, etnografya kurumları ve genel olarak araştırmacıların çalışmaları devrim öncesi metotlara dayanmaktaydı. Bu çalışmalar resmî kurumlar bünyesinde yapılmaktaydı ve mutlak bir biçimde bilimsel yöntemlere başvuruluyordu. Dahası, Stalin dönemi herkesi tek tipleştirmeye çalışırken, kültür araştırmacıları kendi özgünlüklerini ortaya koymayı tercih ettiler. Çalışmalarında yerel özellikleri doğal ve toplumsal özellikleri dikkate alarak tek tipleştirmekten sakındılar. Bu ise Stalin'in yaratmaya çalıştığı yeni toplumsal hayatın ihtiyaçlarına cevap vermiyordu." (Shmidt 1996: 165).

1931 yılında Rus etnograf ve folkloristler için yeni bir dönem başlamıştır. Etnografya, burjuva ve seçici bir bilim olmakla suçlanarak, bağımsız bir disiplin olmaktan çıkartılmıştı. Özellikle Leningrad Üniversitesinde etnografya bölümünün kapatılması, folklor araştırmacılarını artmakta olan ideolojik baskı sebebiyle "folklorun doğası" ile ilgili yeni arayışlara sokmuştu. Folklor araştırmacıları, geleneksel kültürü araştıran disipline ideolojik koşullar yaratma çabalarına girdiler ve folkloru etnografya alanının dışına çıkartarak, folklorun edebî yönünün altını çizmeye başladılar.

11 Haziran 1931 tarihinde Sözlü Kültür Enstitüsü tarafından folklorun içeriği ile ilgili yapılan ilk toplantısında dönemin önde gelen folkloristleri (M.K. Azadovski, N.P. Andreev, S.F. Oldenburg, V.M.Jirmunski, Y.M. Sokolov) folklorun doğasıyla ilgili yeni görüşlerini bildirdiler. Özellikle Moskova Devlet Üniversitesi folklor kürsüsü başkanı

Y.M. Sokolov “Yapılanma döneminde folklorun ve folklor biliminin içeriği” başlıklı bildirisinde, folklorun edebiyat ile olan bağı güçlendirerek folklorun sözlü sanat olduğu tezini ortaya koyar (Sokolov 1931:91). “Folklor yaşam biçimi ile olan ilişkisinden dolayı haklı olarak etnografyanın bir bölümü olarak ele alınabilir fakat ağırlıklı olarak folklor materyallerinin sözlü sanat ürünü olmasından dolayı şüphesiz bir şekilde edebiyat bilimine de girmektedir. Dahası, “Folklor şiir sanatının önemli alanlarından, folklor bilimi ise Marksist-Leninist edebiyat biliminin önemli parçasıdır.” şeklinde formüleştirebilir (Sokolov 1931:7).

Yukarıda belirttiğimiz gibi Y.M. Sokolov’un bu ani değişimi kapatılan etnografya kürsüsü ile yakından ilgilidir. Y.M. Sokolov bildirisinde folklorun planlı bir etkileşime ve yönetime uygun olduğunun altını çizer. Toplantıda yer alan diğer folkloristler bu görüşe karşı çıkmamakla yetinmemiş, Sokolov’un ifadesiyle “SSCB folkloristi olarak folklor müdahale etme” fikrinin neden daha önce sunulmadığı konusunda sitem etmişlerdir” (Sokolov 1931:101). Devrim öncesi folklor çalışmalarında kabul edilmesi mümkün olmayan bu tez, ileride Sovyet folklorunun yaratılmasına kullanılacaktır. Devrim öncesi edebiyat ve etnografya ile ilişkilendirilen folklor, yeni dönemde yalnızca yaratıcı kitlelerin sözlü şiir sanatı anlamına gelmeye başlamıştır.

23 Nisan 1932 tarihinde, 1920’lerde kurulan çok sayıdaki (173 kurum) sanat ve kültür araştırma merkezleri ve kurumlarının kapatılmasından ardından POLİTBÜRO, (Politikaları belirleyen en üst organ) “Edebiyat ve sanat organlarının yeniden düzenlenmesi” kararı yayınladı. Bu karar edebiyat ve sanatta yabancı tesirin fazlalığından kurtulmak, sosyalist toplumun inşasında yer almak isteyen, (Stalin’in ifadesi ile) yalnızca *Sovyet siyasetini destekleyen* tüm yazarları bir çatı altında toplamasını amaçlar (Partiynoye stroitelstvo 1932: 62).

Tek çatı altında ve tamamen yönetim tarafından kontrol edilebilen Sovyet Yazarları Birliği’nin oluşturulması görevi 1921 yılında İtalya’ya giden, yazarlık ve yayıncılık hayatına orada devam eden, halk içinde özgürlük için mücadele veren ve haksızlığa boyun eğmeyen yazar olarak tanınan Maksim Gorki’ye verilir. 25 Nisan 1932 tarihinde Stalin’in daveti üzerine Rusya’ya dönen M. Gorki’ye kurultayın hazırlığı görevi verilmiştir. Sovyet Yazarlığı Birliği hazırlıkları esnasında M. Gorki’nin inisiyatifi ile 100 kişilik folklor bilimci ve yazar komisyonu kurularak yeni folklor kavramının Sovyet döneminde oluşturulma çabaları başlar. Sovyet edebiyatının yeni metodu olan “toplumsal gerçekçilik” fikri ise ilk kez 23 Mayıs 1932 tarihinde “Literaturnaya Gazeta” adlı gazetede formüleştirilmiştir. Haftalık olan gazetenin redaktörü A.A. Bolotnikov, folklorun sınıf mücadelesi aracı olarak hizmet edebileceğini, sözlü halk edebiyatının devletlerde kültür inşası aracı olarak kullanılabileceğini belirtmiştir (Literaturnaya Gazeta 1932).

Hazırlık aşaması iki buçuk yıl süren ve 1934 yılında 17 Ağustos-1 Eylül tarihleri arasında yapılan kurultayda 26 oturum yapılmıştır. Y.M. Sokolov bu kurultayda folklor konusundaki görüşlerini yeniden dile getirmişti ve yapılan tartışmalar sonucunda Sovyet döneminde “folklorun” ne şekilde ayakta durabileceği ve kullanılabilmesi ile ilgili sonuçlara ulaşılmıştı. Buna göre folklor meseleleri iç savaş ve devrim döneminde sözlü edebiyatın derlenmesi ve araştırılması, işçi sınıfının folklorunun derlenmesi, eski burjuva folklorunun eleştirilmesi olarak formüleleştirilmişti (Sokolov 1934:69). Folklor dikkati çekmek amacıyla kurultayın açılışında folklor sergisinin açılmasına karar verilmişti. Sergide yer alması gerekenlerin talimatı aynı anda yeni folklorun içeriğini belirliyordu: Bu içerikler “Köylü ve işçilerin Lenin, Stalin, parti, komsomol içerikli halk şarkıları; iç savaş ve Devrim döneminde işçi sınıfının mücadelesi; Sovyet döneminde kurulan fabrika, yeni yaşam biçimi, kültür devrimi, yeni ateist akımı, kadınların işçi sınıfındaki yeri gibi

konuları içeren masal, efsane, mani vs. gibi folklor türleri; Kızıl Ordu ve savunma ile ilgili folklor ürünleri; çocuk ve okul çağı öğrenciler için mitoloji, dinden uzak gerçekçi-liğe yakın folklor” ile sınırlandırılmıştı. Kurultayın en önemli olayı, M. Gorki’nin Sovyet edebiyatı üzerine okuduğu bildirisini olmuştur. M. Gorki, bu bildirisinde “Tekrar ediyorum: söz sanatının başlangıç noktası folklorlardır. Folklorunuzu derleyin, ondan ders alın, onu işleyin. O size de bize de Birliğin nesircilerine de çok materyal sağlayacaktır” çağrısı ile folklorlara önemli yer ayırmıştır. (Gorki 1953:129) Sovyet Yazarları Birliği resmî olarak kurulması ile tüm Sovyet yazarların sanatsal eğilimleri “toplumsal gerçekçilik” ile sınırlandırılmış oldu.

### **Bir Araç Olarak Folklor**

Folklor, Sovyet yönetimi tarafından kitlelere etki edecek araçlara dâhil edilmişti. “Folklor yok edilmeli” tezi yerine sosyalist toplumu inşa eden ülkenin sözlü halk sanatının kalkınması tezi kabul edilmişti. Bunun için öncelikli olarak yeni folklorun üretilmesi gerekiyordu. I. Sovyet Yazarları Kurultayında Y. M. Sokolov, sözlü halk sanatının planlı ideolojik ve sanatsal yönetimden/müdahaleden yoksun olduğunu belirterek, halk sanatının dokunulmazlığının bir an önce kaldırılması gerektiğini savunur (Sokolov 1934: 205).

Yeni dönem folkloristlerinin vazgeçmesi gereken görüşler yalnızca folklor ürünlerinin dokunulmazlığı değildi. Rus halk sanatının köken bakımından özgün olmadığı, köklerinde ve içeriğinde Doğu ve Batı kültürünün, ayrıca toplumun üst kesimlerinin izlerini de içerdiği görüşü folklor araştırmacıları arasında kabul edilen görüştü. Halk kültürüne yabancı olan bu yabancı etkilerden kurtulmanın yolu, işçi ve köylü kesiminin sanatsal yaratımına ideolojik açıdan değerli kavramları dâhil etmektir. 1935 yılında folklor eserlerinin sansürü ve redaksiyon koşullarının belirlenmesinden sonra devrim öncesi derleme çalışmaları yapan Y.M. Sokolov derleme yapan tüm meslektaşlarına “eskiden olduğu gibi derleyici objektif bir gözlemci olamaz. Sovyet folkloristi mesleğini toplumsal hayatın ve güncel siyasi meselelerin dışında tutamaz. Derleyici çalışmalarını kültürel devrimin meseleleri çerçevesinde yürütmeli... Derleyicinin çalışmaları yerel eğitim kurumların, parti ve komsomol kurumlarının onayı ile yapılmalıdır.” demiştir (Sokolov 1935: 15,16). Folklor yaratım süreçlerine müdahale etme artık folklor biliminin varlığını sürdürmesi için gerekli hâle gelmiştir.

1933-1941 yılları arasında Sovyet dönemi folklor belgelerine bakıldığında yeni folklor türlerinin/içeriğinin üretilmesi için çok sayıda toplantı, kongre, seminer, folklorbilimci ve halk anlatıcılarının buluşması sağlanmıştır. Folklorun, Sovyet ideolojisine dâhil edilmesi öncelikle olarak Rus halk şarkıları ve Rus destan/halk şiiri anlatıcılarının sanatsal faaliyetlerine yansımıştır<sup>3</sup>. Resmî yönetim Sovyet Folklorundan beklentisini “Pravda” gazetesinde şu şekilde romantikleştirmişti. “Halk bu mucizeler ortamında (sözü edilen sosyalist toplumun inşası) şiirsel yaratıcılığını kullanmadan durabilir mi! Halk sanatı sosyalist düzende çiçek bahçesi gibi açarak, onun her adımını takip ederek her zaferinin yanında yer alır. Yeni Sovyet insanı, yarattığı bu şiirlerde kendini, her yeni insanın ruhunun bir parçası olan, dehalığı ile, insanlığı ile, güçlü iradesi ile, o gülümsemesi ile Sovyetlerin bir parçası olmuş, en yakını olmuş Stalin anlatır.” (Pravda 1938:1). Pravda gazetesinde yayınlanan bu Sovyet Folklorunun talepleri uygulamada o kadar başarılı olamıyordu. Halk özgür iradesi ile bu eserleri oluşturamıyordu. Sovyet ideolojisinin eski folklorik formlarla yeniden yaratılması için folkloristlerin “sanatsal yardımına” başvurulmuştu. Bu etkinliklerden özellikle anlatıcı ve derleyicinin ortak çalışmasına öncelik verilmiştir. Destan anlatıcıları figürü edebî süreçte yeni başlayan yazar ile eşdeğerdirdi. Yeni folklor metinlerinin oluşturulması için anlatıcılarla kitle çalışmaları metotları geliştirilmeye başlanmıştır. Bu metotlardan birisi, derleme metodu tartışmalarında aktif yer alan genç

folklor araştırmacısı N.P. Leontyev'e aitti. N.P. Leontyev yeni folklor ürünlerinin yaratılmasında birkaç etaptan söz eder: 1. Folklor yaratıcısına konunun seçiminde yardım edilmesi; 2. anlatıcıya konunun tanıtılması (Stalin ve Lenin'i anlatan kitaplar, dergi, gazete, sinema, müze ziyareti gibi); 3. anlatıcının eseri yaratması için yalnız bırakılması; 4. üretilen eserin kontrol edilmesi, tarihî gerçeklere uyum sağlayıp sağlamadığının kontrol edilmesi; 5. metnin düzeltilmesi. Bu çalışma prensibini N.P. Leontyev yeni folklor ürünlerinin yaratılması için uygun bulmuştur ve 1939 yılındaki kendi çalışma raporunda bu şekilde olan "folklor faaliyetlerinin" başarılı olduğunu belirtmiştir. "Yeni anlatıların/destanların konuları hayatın içinden gelmektedir. M.R. Golubkova (anlatıcı) anlatıları ve Sovyet folklorunun tüm eserleri, parti görüşlerinin uzun zamandır Sovyet halkının görüşleri hâline geldiğinin kanıtıdır." der (İvanova 2009:559).

Leontyev kendini "folklorist olarak görmemesine" rağmen M.R. Golubkova gibi yetenekli destan anlatıcının sanatsal enerjisini Sovyet halkının hizmetine yönlendirilmesine yardım ettiğini belirtmiştir. Böylelikle 1930'lu yıllarda derleyicilerin yönlendirilmesi sonucunda folklor geleneğinin taşıyıcıları, Sovyet hükümetini öven onlarca epik, lirik-epik anlatılarını yaratmışlardır ve bu eserler bilim adamları tarafından övülerek yerel ve merkezi yayınlarda yer almıştır (İvanova 2009: 662).

1930'larda "folklor yaratıcıları eğitilerken" folklor derlemeleri daha seçici yapılıyor, dinî folklor ve gelenekler derlemelere dâhil edilmiyordu. Folklorun eğitilmesi folklor araştırmacılarının görevleri arasına giriyordu. Halk kültüründe "sınıf mücadelesine yabancı unsurlar ile mücadele etme", köylü ve işçilerin halk müziği halk şiiri yoluyla "ideolojik açıdan değerli unsurların dâhil edilmesini tetikleme" çalışmaları artmıştı. Örneğin yaygın bir tür olan ağıtlar, artık yalnızca V.İ.Lenin, S.M. Kirov, A.M. Gorki gibi isimlerin ölümünden, Çarlık döneminde çekilen acılar/zorluklar için yakılabilirdi. Lenin ağıtlarında mutlak şekilde "Lenin'in dostu olan" ve her Sovyet ailesine sahip çıkan Stalin'den övgü ile bahsedilmesi zorunlu hâle getirilmişti (Miller 1994:60). Diğer Sovyet folkloru türü olan "skazı" (halk şiiri), SSCB'de mutlu Sovyet hayatı, "Bilge" Stalin'in ülkeye kattıkları, "Novini" (yeni yaratılan kahramanlık destanı) ise geleneksel kahramanlık destanın motifleri kullanılarak Stalin, Çapaev'ın kahramanlarını anlatabilirdi.

Bu çalışmalar sırasında anlatıcı ve derleyici ikililiği oluşmaya başlamıştı. Onejsk bölgesi dördüncü kuşak destan anlatıcısı P.İ. Ryabin-Andreev ve derleyici M.İ.Kostrova bu yeni metodun iyi örneğini oluşturmaktadır. Rus iç savaş kahramanı Çapayev hakkında destan yaratması için Çapayev filmi izlettirilmiş, yaratım süreci foto albüm ile desteklenmiştir. Destan anlatıcılarının yönetimin bu taleplerine olumlu cevap vermeleri, bazen de kendi inisiyatifleri ile Sovyet konulu eserlerini yaratmalarının sebeplerinden biri, başlangıçta yeni toplumda saygınlık kazanmaları, gazete ve radyoda görülme dinlenme istekleri olduğu söylenebilir. 1939 yılındaki halk anlatıcılarının yönetim tarafından onur madalyası ile ödüllendirilmeleri (P.İ. Ryabin-Andreev ve masal anlatıcısı M.M. Korguev) bu süreçte yer almak isteyen anlatıcıların sayılarına arttırmıştı (İvanova 2009:665). Folklor metinlerin yayınlanması da aynı prensiple yürütülmüştür ve sansür komitesi tarafından hem metin hem dipnotlar üzerinde "düzeltilmeler yapılıyordu". Örneğin M. Azadovski redaktörlüğünde "Rus Masalları" kitabında erotik unsurlar içeren birkaç cümle ve giriş yazısındaki ideolojik anlam taşıyan "Proletarya edebiyatı köylü edebiyatından çıkmıştır." cümlesi; Ribnikov'un halk eposu derlemesinde ise 50'ye yakın müstehcen, dinî ve Sovyet karşıtı unsurlar çıkartılmıştır.

1940'lara yaklaşıldığında Sovyet temalı folklor ürünlerin sayısı artmıştı ve Sovyet Folkloru olarak adlandırılacak, derlenebilecek ve analiz edilebilecek envanter oluşturulmuştu. Y.M.Sokolov, "Sovyet Folklorunun 20. yılı Analiz"i başlıklı yazısında köy



folklorunun büyük ölçüde yok olmaya mahkûm olduğunu, büyü ve ritüel şarkılarının, dinî şarkılar/şiiirler, dinî efsaneler, tarım şiiirleri, din, büyü motifleri içeren halk ürünlerin kullanımından çıkarken ağıtların, halk anlatılarının, epik şiiirlerin ve Sovyet masallarının varlığını sürdürdüğünü belirtmiştir.

Y.M. Sokolov, folklor çalışmalarını Sovyet ideolojisine “uygun hâle getiren” isim olmasına rağmen Devrim öncesi folklor bilimi geleneğinden gelmekteydi. O ve onun gibi folkloristler folklorla müdahale etme ve edilme sınırları üzerinde bazı fikirler yürütmüşlerdir. Sokolov, anlatıcının fikirlerinden uzaklaştıran bu tür “falsifikasyonlara” karşı uyarılarda bulunmuştur ve redaksiyonunun diğer basılı eserlerde yapıldığını gibi yapılması gerektiğini belirtmiştir (Kozlova 2008: 238). 1938 yılında “Sovyet Folklorunun Ana Hatları” başlıklı 16 sayfalık makalesinin ilk sayfasında Sovyet folklorunu yüceltirken sonlarına doğru bılına olarak adlandırılan Rus kahramanlık destan geleneğinin yok olmaya yakın olduğunu belirtir. Sebebinin ise yeni yaratılan kahramanlık destanlarının, asırların derinliklerinden gelen dünya görüşüne sahip olmamaları olduğunu söyler. Yeni yaratılan Lenin ve Stalin destanları ise Y.M. Sokolov’a göre yalnızca birer epik şarkıdır. Stalin madalyası alan P.İ. Ryabin’in yarattığı destan ise eski folklorik formunu yeni içerikli birleştiren başarısız bir eserdir ona göre. Anlatıcı ve yaratıcı ile yapılan ortak destan üretimlerini ise folklorun falsifikasyonu olarak görür. Folklor materyallerinin güncelleştirilmesi, halk masal, destan kahramanlarının diyaloglarına “sosyalizm, Lenin, Stalin ve günümüze ait konuların” dâhil edilmesine karşı çıkmıştır. “Folklorun bu ahlak ve etik dışı sunumunu engelleyerek folklorun doğru sunumunu bizler folkloristler olarak yapmalıyız” demiştir (Sokolov 1938: 52).

1939 yılında V.Y. Krupanskaya ve V.M. Sidelnikov tarafından yayınlanan “Folklorlarda Falsifikasyon Meselesi” başlıklı makalelerinde yeni yaratılan halk şiiirlerin taklitçilik olarak tanımlar (Krupanskaya, Sidelnikov 1939: 205). Aynı yıl V.F. Bokov “Halk Manisi Yaratıcıları ve Falsifikatörleri” adlı makalesinde Sovyet döneminde yaratılan ve ideolojik açıdan mükemmel kabul edilen maniler için “zevkten yoksun, minimal şiiirsel kültüre ait” ifadesini kullanır (Bokov 1938:237). Buna benzer Sovyet folklorunun sağlıklı eleştirisi yapılmış olsa da bu eleştiri sansür nedeniyle folklorun gelişimini etkilemeyecek kadar zayıftı. Bu eleştiriler ancak satır aralarında “örtülü” bir şekilde yapılabiliyordu. Örneğin Y.M. Sokolov Sovyet Folkloru ile 15 sayfalık makalesinin baş kısmında Sovyet folklorunu yüceltirken sonlarına doğru metin içerisinde bu yaklaşımın eleştirisini yapmış ve yine Stalin’in folklorla ilgili görüşlerini ekleyerek sonlandırmıştır.

Ekim Devrimi ile ilgili olarak, o dönemde Y.M. Sokolov gibi pek çok bilim insanının yaptığı gibi keskin ifadeler kullanmaktan kaçınmıştı<sup>4</sup>. Bunun nedeni 1930’lu yıllarda “folkloristlerin ve etnografların kıyımı”<sup>5</sup> olarak adlandırılan dönemin yaşanmasıdır. Klasik folklor bilimi geleneğinden gelen folkloristlerin eski folklor yaklaşımlarını sürdürmeye çalışıyorlardı fakat resmî folklor bilimi için eski folklor yalnızca Sovyet karşıtı değil, halk düşmanlığının sesiydi. Bu dönemdeki folklor biliminin durumu ve geleceği ile ilgili tarihçi İ.İ. Zemtsov “o dönemde başlatılan pek çok şey gibi devam ettirilmemiş, en iyi ifadeyle terk edilmiş ve bozulmuş, en kötü ifadeyle kanlı bir şekilde reddedilmiş, bastırılmış, yasaklanmıştır” ifadesini kullanmıştır (Zemtsov 2007:151)<sup>6</sup>.

### Sonuç

Folklorun içerdiği kavramsal alan, kapsamı ve içeriği Sovyetler döneminde yeniden tanımlanmıştır. Folklor ve folklor ürünlerine o döneme kadar yöneltilmemiş yeni bir bakış açısı sergilenmiştir. Özellikle Sovyet ideolojisinin fikri yapısına en uygun görülen bir faaliyet ve üretim alanı olarak kabul gören folklor, geleneksel yapısıyla yeni olan anlatmanın en uygun yöntemi olarak benimsenmiştir. Halk kültürüne ilginin ortaya çıktığı XVIII.

yüzyıldan itibaren halk sanatına karşı yaygınlaşmıştır. Devrim öncesi folklor terimin geniş içeriğe sahip olduğu görülmüştür. Folklor araştırmalarında Batı'nın bilimsel akımlarının da etkili olduğu çeşitli metodolojik yaklaşımların kullanıldığı, her tür folklor ürünün karşılaştırmalı olarak incelendiği görülmüştür. Sovyet folkloru döneminde ise halk tarafından yaratılan kültürün, halka dayatılan yeni kültürün merkezde olduğunu görüyoruz. Metodolojik çeşitliliğin yerine sadece “toplumsal gerçekçilik” metodunun kullanıldığı görülmüştür. 1930'lu yıllarda başlatılan folkloristleri karalama kampanyasında pek çok araştırmacı “burjuva yanlısı”, “Marksist düşüncelerden uzak”, “Batı yanlısı” “bilimde Sovyet karşıtı metotları kullanma” ile suçlanmışlardır.

Folklor çalışmalarının 1860 yılından itibaren artarak zirveye ulaştığını, XIX. yüzyıl XX. yüzyıl başlangıcında ise düşüş ve küçülme dönemine girdiğini, Sovyet döneminin önde gelen folkloristleri olan Y.M.Sokolov <sup>7</sup>, M.K.Azadovski, V.V. Propp vd. bilimsel faaliyetlerine ve yasaklı dönemin gün yüzüne çıkan diğer yayınlarına bakıldığında, Sovyet döneminde folklor çalışmalarının folkloru ayakta tutma çabası içerisinde olduğunu görebiliriz.

**YAZARLARIN KATKI DÜZEYLERİ:** Birinci Yazar %100.

**ETİK KOMİTE ONAYI:** Çalışmada etik kurul iznine gerek yoktur.

**FİNANSAL DESTEK:** Çalışmada finansal destek alınmamıştır.

**ÇIKAR ÇATIŞMASI:** Çalışmada potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

#### NOTLAR

1. “Jıvaya Starina” dergisi S. Petersburg'da Rus Coğrafya Kurumu bünyesinde bulunan Etnografya Bölümü tarafından 1890-1916 yılları arasında yayınlanmıştır. Dergi 1994 yılında Rus Folklor Merkezi bünyesinde yeniden yayın hayatına başlamıştır.
2. M. Gorki'nin Sovyet edebiyatında kalıplaşmış olan sanatsal ve siyasi yaklaşımı ilk kez 1994 yılında gözden geçirilmiştir. Gorki'nin doğumunun 125. yılında yayınlanan “Bilinmeyen Gorki” adlı eserde yer alan V.İ.Lenin ile gerçekleştirdiği yazışmalarında Sovyet döneminde yaşadığı fikir değişimlerini göstermektedir.
3. Sovyet döneminde Kırgızistan folklor ürünlerine müdahale edilmesi örneği N. Temur'un “Folklor ve İdeoloji, Sovyetler Birliği Döneminde Kırgızistan'da Folklor Politikası ve Çalışmaları 1917-1958” adlı çalışmasında verilmiştir (s.163-186.). Azerbaycan folkloru örneği E.Akman'ın “Sovyetler Birliği Dönemi'nde Azerbaycan'da Folklor Politikaları ve Çalışmaları (1917-1953) adlı çalışmasında görülebilir. (s.193-267)
4. Yuri Sokolov'un kardeşi Boris Sokolov ile yürüttüğü bilimsel faaliyetleri ayrıntılı şekilde “Bilim İnsanı Olmak:Sokolov Kardeşler” (Özer, Y. Bilim ve İnsan. Şahsiyetini İnşa edenler. Gazi Kitabevi. Ankara. s.221-230) adlı çalışmada ele alınmıştır.
5. 1920'lerde başlayan suçlamalar sonucunda A.M.Reshetov'a göre etnografya, etnoloji, folklor alanında yaklaşık 500 kişi sürgüne gönderilmiş veya idam edilmiştir. Bu alanlar 1950'lerden sonra bağımsız disiplinler olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Bkz. Repressirovaniye Etnografi. 1-2. Vostochnoye Literaturovedeniye. M. 2002.
6. Sovyet Folklorunda (diğer alanlarda da olduğu gibi) 1953 sonrası “yumuşama” dönemi G. M. Malenkov 10 Mart 1953 tarihinde (Stalin'in ölümünden sonra) “Pravda” gazetesindeki yazısında ele alınır “...bizim ciddi anormalliklerimiz vardı, pek çok şey Stalin kültüne göre yapılıyordu. Şu andan itibaren bu durumu (bu akımı) durdurmalıyız. Kişilik kültürünü ve tek kişiye ait alıntıları acilen durdurmalıyız.” Bu yılları takip eden 2 yıl içerisinde Stalin ismi ders kitaplardan silinmeye başlar. Kitle ulaşım araçlarındaki başlayan değişimlerden sonra, kitaplarda, yüksek eğitim ders kitaplarında da değişikliklerin yapılmasına karar verilir. Halk kültürü ile ilgili meselelerde göz ardı edilen hataların düzeltilmesine için özel bütçe ayrılır. (Artulkov 2015:436).
7. Y.M. Sokolov'un görüşleri ise ilk kez 1998 yılında yayınlanmış olan “İnaniyorum, Rusya'nın İşine Yarayabiliriz” (B.M.Sokolov veY.M.Sokolov'un Yazışmaları) adlı yayında ortaya çıkmıştır. “...hafızamda, son beş yılda yaşadıklarımızı yokladım. Gerçekten de bu beş yıl içerisinde o kadar çok acı, kaygı ve çok az mutluluk yaşadım ki. En korkuncu ise, kültürel geri kalmışlığımız ve cehaletimiz. Fakat inaniyorum ki, halk kitlesi güçlü sarsıntının etkisi ile engellenemez bir şekilde bilime ve kültüre yönelecektir ve Rus halkı bu yoldan hiçbir zaman sapmayacaktır”... “Bugün müzede, bizim kuşak bilim insanlarının önceki nesilden daha zayıf olduğunu konuştuk. Bir önceki neslin çalışma azmi ile karşılaştırarak olursak, onların eline su bile dökemeyiz. Elbette dönem, yaşam koşulları çok önemlidir. Onların bilimsel çalışma için imkânı ve

zamani daha fazla idi. Bizim ise buna imkânımız yok. Son birkaç yıldan söz etmiyorum bile. Tüm kuşağa yazık oldu. Hâlbuki hepimizin yeni yolları, yeni arayışları vardı. Şimdi ise her şey sönükleşti, tükendi, yerle bir oldu... Kimi popülerleşmeye yöneldi, kimi üniversitedeki eğitimden ileri gitmekten korkar oldu, bilimsel coşku ve fedakârlık artık yok” (Bahtina 2000:201). Sovyet Döneminin ilk folklor ders kitabının yazarı olan Y.M. Sokolov’un devrim öncesi folklor yaklaşımlarından hiç uzaklaşmadığımı ve asıl amacının folklorun bir disiplini olarak Sovyet döneminde hayatta kalmasını sağlamak olduğunu görebiliriz.

#### KAYNAKÇA

- Akman, E. *Sovyetler Birliği Dönemi'nde Azerbaycan'da Folklor Politikaları ve Çalışmaları (1917-1953)*. Barış Platin Kitap LTD,ŞTİ. Ankara. 2008.
- Altışuller, A. *Beseda Lyubiteley Russkogo Slova: U istokov Slavyanofilstva. Novoye Russkoye Obozreniye*, M. 2007.
- Artukov, A. P. Protsess “Myagkoy” Destalinizatsiyi v SSSR 1953-1956gg. *Samarovskiy Filial Moskovskogo Gosugarstvennogo Pedagogičeskogo Universiteta*. 2015. s. 435-438.
- Azadovski, M. Noviy Folklor. “Sovetskiy Folklor”. L. 1939. s. 10-11.
- Bahtina, V.A. *Folklorističeskaya Şkola Bratıev Sokolovih*. 2000. s.201.
- Bokov, V. F. O Narodnoy Častuşke i Eyo İzdatelyah i Falsifikatorah. “Literaturniy Kritik”. s.238- 247.
- Cocchiara, G. *Avrupa'da Folklor Tarihi* (çev.Y.Özer) Geleneksel Yayıncılık. Ankara. 2017.
- Daşkova, E. Zapiski (1743-1810). *Nauka*. L.1985. s.288.
- Gorki, M. Maksim Gorki'nin 17 Ağustos 1934 Tarihindeki Sovyet Yazarlar Birliği Birinci Kongresinde Sunduğu Bildiri. (çev.Y.Özer) Geleneksel Yayıncılık. Ankara. 2009. s.101-128.
- İvanova, T.G. İstoriya Russkoy Folkloristiki XX veka: 1900-Pervaya Polovina 1941g. Dmitriy Bulanin. SPB. 2009.
- Kagarov, E.G. Çto Takoye Folklor. “Hudojestvennyy Folklor”. M. 1929. N:4/5. s. 3-8.
- Kozlova, İ.V. Folklor v Svete İdeologičeskogo Diskursa 1930-h Godov. “İzvestiya Rossiyskogo Gosugarstvennogo Pedagogičeskogo Universiteta im. A.İ.Gertsena. SPB. 2008 s. 236-242.
- Krupanskaya, V.Y. Sidelnikov, V.M. K Voprosu o Falsifikatsiyi v Folklore. *Kniga i Proletarskaya Revolyutsiya* 1939 N.7/8.
- Lamanski, V.İ. Ot Redaktora. “Jıvaya Starina”. Otdeleniye Etnografiyi İmperatorkogo Obşçestva. V.I. S.Petesburg. 1890.
- Lenin, V.İ. Polonoye Sobraniye Soçineniy. T5. İzdatelstvo Političeskoy Literaturı. M. 1967.
- Lihaçev, D.S. *Russkaya Kultura*. İskusstvo. 2000 s.159-173
- Literatutnaya Gazeta*. N:23 23 1932.
- Lozanova, A.N. K Blijayşım Zadaçam Sovetskoy Folkloristiki. “Sovetskaya Etnografiya”. N:2. 1932. s.3-23.
- Martinova, A.N. Vladimir Yakovleviç Propp: Jiznenny Put'. *Nauçnaya Deyatelnost'*. SPB. 2006.
- Nekrasov, A.İ. *Russkoye Narodnoye İskusstvo*. M. 1924.
- Pervoye Sovesçaniye Po Folkloru Pri Orgkomitete Soyuza Sovetskih Pisateley v Moskve 15 Dekabrya 1933 goda. “*Sovetskoye Krayevedeniye*”. 1934. N:1 s. 69.
- Scmidt, S.O. *Krayevedeniye v Nauçnoy i Obşçestvennoy Jizni Rossiyi 1920 godov*. M. 1997.
- Sokolov, Y.M. O Sobiraniyi Folkloru. “*Sovetskoye Krayevedeniye*”. 1935.
- Sokolov, Y.M. Oçeredniye Zadaçi İzüçeniya Russkogo Folkloru. “*Hudojestvennyy Folklor*”. M. 1926.
- Sokolov, Y.M. Znaçeniye Folkloru i Folkloristiki v Rekonstruktivnyy Period. “*Literatura i Marksizm*” 1931.N: 5 . s. 91-114 ; N: 6. s.105-123.
- Sokolov, Y.M. *Folklor: Tarih ve Kuram*. (çev.Y. Özer). Geleneksel Yayıncılık. Ankara. 2018.
- Özer, Y. “Bilim İnsanı Olmak: Sokolov Kardeşler” *Bilim ve İnsan. Şahsiyetini İnşa edenler*. s.221-230. Gazi Kitabevi. Ankara. 2018
- Şişkov, A. Razgovori Slovesnosti Mejdu Dvuma Litsami Az i Buki. Tipogtafiya İvana Glazumova. SPB. 1811.
- Temur, N. *Folklor ve İdeoloji*, Sovyetler Birliği Döneminde Kırgızistan'da Folklor Politikaları ve Çalışmaları 1917-1958. Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü. Ankara. 2011.